

Голас Радзімы

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАЙ СЕКЦЫІ КАМІТЭТА ЗА ВЯРТАННЕ НА РАДЗІМУ
І РАЗВІЦЦЕ КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЕЙ З СУАЧЫННІКАМІ

60 (745)

Жнівень 1963 г.

Год выдання 9-ы

СЛАЎНАЕ 60-ГОДДЗЕ

У цёплы ліпеньскі вечар 1903 года жыхары Бруселя, праходзячы каля гасцініцы «Залаты певень», міжволі спыніліся. З адчыненых вокнаў атэля чулася дружнае спяванне на незнаёмай мове.

— Гэта рускія, — з гордасцю растлумачыў гаспадар гасцініцы.

Цікаўныя брусельцы доўга прастойвалі ля вокнаў, з задавальненнем прыслухоўваючыся да меладычных рускіх і украінскіх песень. Ці маглі яны думаць, што гэтыя вясёлыя людзі — адважныя рэвалюцыянеры, на якіх няспынна палівала царская паліцыя, што сярод іх чалавек, якому суджана будзе ўскалыхнуць свет, — Уладзімір Ленін. У гасцініцы «Залаты певень» збіраліся вечарамі, адпачываючы пасля працоўнага дня, гарачыя спрэчкі, рускія сацыял-дэмакраты — дэлегаты Другога з'езду Расійскай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі.

Больш як пяць гадоў аддзяляла гэты з'езд ад першага з'езду РСДРП, на якім было абвешчана стварэнне Расійскай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі. Аднак стварыць рабочую партыю, як адзіную цэнтралізаваную арганізацыю, тады не ўдалося. Гэту задачу закліканы быў вырашыць II з'езд. Каб падрыхтаваць яго, спатрэбілася сапраўды гіганцкая работа. Яе правалі ў асноўным Ул. І. Ленін і створаная ім нелегальная газета «Искра», якая ідэйна аб'яднала і згуртавала разрозненыя рэвалюцыйныя гурткі і арганізацыі Расіі.

З'езд адкрыўся 30 ліпеня. З дапамогай бельгійскіх сацыял-дэмакратаў было падшукана месца для пасяджэнняў. Дэлегаты — іх было 43 чалавекі і прадстаўлялі яны 26 партыйных арганізацый — збіраліся з мэтай канспірацыі ў памяшканні кааператыва мучнога склада.

«Сваім уварваннем мы здзівілі не толькі пацую, але і палісменаў, — успамінала потым жонка і бліжэйшы друг Леніна Надзежда Крупская. — Загаварылі аб рускіх рэвалюцыянерах, якія збіраюцца на нейкія тайныя нарады. І сапраўды, паліцыя ўстрыжылася. З-за яе праследаванняў з'езд неўзабаве вымушаны быў перапыніць сваю работу і перанесці яе ў Лондан, дзе пасяджэнні працягваліся да 23 жніўня.

У вострай дыскусіі, якая разгарнулася на з'ездзе, па сутнасці вырашалася пытанне:

на якім шляху пойдзе малады расійскі рабочы рух? Пойдзе ён на шляху паслядоўнай рэвалюцыйнай барацьбы супраць царскага самаўладства і капіталізму, за дэмакратыю і сацыялізм — да гэтага клікаў Ул. І. Ленін — ці рабочы рух скоціцца на дарогу прыстасавання да капіталізму — на гэты шлях яго імкнуліся звярнуць згоднікі.

Дзякуючы настойлівасці Ул. І. Леніна і яго прыхільнікаў з'езд адстаяў ідэю стварэння сапраўды рэвалюцыйнай партыі. Ён прыняў марксісцкую Праграму, Статут і правёў выбары ў цэнтральныя органы партыі.

Ажыццяўляючы сваю першую Праграму, партыя павяла працоўныя масы на звяржэнне самаўладства. Пад кіраўніцтвам партыі Леніна рабочыя і сяляне Расіі, здзейснішы ў 1917 годзе Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю, упершыню сталі паўнапраўнымі гаспадарамі свайго лёсу. Ажыццяўляючы другую партыйную Праграму, прынятую ў 1919 годзе, свабодны народ за кароткі гістарычны тэрмін ператварыў жабрацкую, адстаўную краіну, якой была царская Расія, у перадавую, развітую дзяржаву, дасягненні якой здзіўляюць увесь свет.

Шлях будаўнікоў новага грамадства не быў засыпаны ружамі. Ён быў цяжкі і цяжкі, бо рэакцыя прыкладала ўсе сілы, каб перашкодзіць будаўніцтву новага грамадства, зноў надзець на народ ярмо эксплуатацыі і прыгнечання. Але народ, кіруючы сваёй партыяй, адстаяў заваёвы Кастрычніка.

Калі партыя бальшавікоў на чале з Леніным прыйшла да кіраўніцтва краінай, у свеце было мала людзей, якія верылі ў рэальнасць яе планаў. Цяпер аб поспехах Савецкай краіны, аб яе велічы вымушаны гаварыць нават праціўнікі камунізму. «Рускі чуд!» — усклікаюць яны. Гэты «чуд» стварыла свабодная праца, праца на сябе, на сваё грамадства, на сваю народную дзяржаву, у якой зусім выключана якая-небудзь магчымасць эксплуатацыі чалавека чалавекам.

— Вы багатыя? — спытаўся аднойчы амерыканскі мільянер у вядомага савецкага лётчыка Валерыя Чкалава, здзейсніўшага першы ў гісторыі пералёт праз Паўночны полюс у Амерыку.

— Так, вельмі багаты, — адказаў Чкалаў.

У ходзе барацьбы за перамогу сацыялізму і будаўніцтва камунізму наша партыя з партыі рабочага класа ператварылася ў партыю ўсяго народа, які будзе камунізм.

М. С. ХРУШЧОУ.

— У чым выяўляецца ваша багацце?

— У мяне 170 мільёнаў.

— Чаго, рублёў ці долараў?

— Не, 170 мільёнаў чалавек*.

— Якія працуюць на мяне гэтак жа, як я працую на іх.

Грамадства, дзе пануе грамадская ўласнасць, дзе адны людзі не могуць прысвойваць сабе плён працы іншых, дзе ўсе роўна карыстаюцца здабытымі агульнымі намаганнямі дабротамі, выклікала дажыцця такія праяўлены чалавечага генія, якія былі немагчымыя на папярэдніх этапах гісторыі. Нельга аддзяліць выдатныя поспехі савецкай назуці і тэхнікі ад савецкага сацыялістычнага ладу. Рукамі савецкіх людзей створана першая ў свеце атамная электрастанцыя, пабудаван першы ў свеце атамны лодакол, упершыню ў гісторыі чалавецтва пасланы ў космас чужоўны караблі. Сацыялізм з'явіўся той надзейнай стартвай пляцоўкай, з якой Саветкі Саюз паспяхова штурмуе таямніцы Сусвету. Савецкім касманаўтам належаць усе касмічныя рэкорды.

Шасцьдзесят гадоў мінула пасля II з'езду РСДРП. З невялікай кучкі рэвалюцыянераў партыя вырасла ў 10-мільённую армію камуністаў. Пад яе кіраўніцтвам, выконваючы трэцюю Праграму партыі, прынятую на XXII з'ездзе КПСС і па праву названую народам праграмай будаўніцтва камунізму, Савецкая краіна атрымлівае адзін поспех за другім у эканамічным спабодніцтве з капіталістычнымі краінамі. Па аб'ёму вытворчасці Савецкі

Саюз займае цяпер першае месца ў Еўропе і другое — у свеце. Ужо не за гарамі і той час, калі ён абгоніць самую багатую з капіталістычных краін — ЗША. Тэмпы развіцця вытворчасці ў СССР намога вышэйшыя, чым у ЗША. За апошнія 10 гадоў сярэднегадавыя тэмпы росту прамысловай вытворчасці ў СССР склалі каля 12 працэнтаў, у ЗША — каля 4 працэнтаў. Вобразна кажучы, Савецкая краіна робіць тры крокі, у той час як Амерыка — толькі адзін. У калісці непісьменнай, адсталай краіне працуюць у два разы больш урачоў, выпускаецца ў тры разы больш інжынераў, чым у ЗША.

Дэвізам партыі камуністаў з'яўляецца: «Усё ў імя чалавека, на карысць чалавеку». З кожным годам савецкія людзі і прыгажэй апрацоўваюцца, лепш харчуюцца, больш цікава адпачываюць і праводзяць свой вольны час. Сацыяльныя праблемы, з якімі не ў сілах справіцца багацейшыя капіталістычныя дзяржавы, паспяхова вырашаюцца ў Савецкай краіне. Партыя робіць усё, каб як мага хутчэй забяспечыць усіх добрым жыллем. Савецкі Саюз будзе цяпер жылля больш за ўсіх у свеце. За апошнія 10 гадоў жыллёвы фонд гарадоў і рабочых пасёлкаў павялічыўся амаль у два разы. Адсвяткавалі наваасялле або палепшылі жыллёвыя ўмовы 103 мільёны чалавек — амаль палавіна насельніцтва краіны. Можна зразумець радасць наваасялення, калі ўлічыць да таго ж, што кватэрная плата ў СССР самая ніз-

* У 1937 годзе — колькасць насельніцтва СССР.

(Заканчэнне на 4-й стар.)

Залатое жыта. Фотаэцюд Г. Уславава.

НАВУКОВАЯ СЕСІЯ

МАСКВА, 30 ліпеня споўнілася 60 гадоў з дня адкрыцця гістарычнага II з'езду РСДРП. У пярадзець знамянальнай даты ў Маскве адбылася аб'яднаная навуковая сесія Інстытута марксізма-ленінізма, Акадэміі грамадскіх навук і Вышэйшай партыйнай школы пры ЦК КПСС, прысвечаная 60-годдзю Другога з'езду РСДРП.

Даклад «Гістарычнае значэнне II з'езду РСДРП» на сесіі зрабіў дырэктар Інстытута марксізма-ленінізма пры ЦК КПСС акадэмік П. М. Паспеляў.

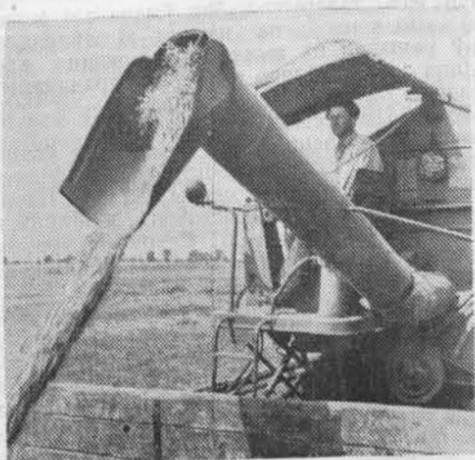
АДКАЗНЫ ЗАКАЗ

Ленінградскія паліграфісты атрымалі адказы і ганаровы заказ. У друкарні «Друкарскі двор» імя А. М. Горкага рыхтуюцца да выпуску першых том новага выдання «Гісторыі Камуністычнай партыі Савецкага Саюза».

На тытульным лісце выдання напісана: «Том першы». «Стварэнне бальшавіцкай партыі. 1883—1904 гады». Заключны раздзел гэтага тома прысвечан матэрыялам і рашэнням Другога з'езду РСДРП.

Некаторыя факты, матэрыялы, дакументы публікуюцца ўпершыню.

«Гісторыя Камуністычнай партыі Савецкага Саюза» выдаецца ў шасці тамах, дзевяці кнігах. Першы том выйдзе ў канцы гэтага года, усё падпісное выданне — да 50-й гадавіны Вялікага Кастрычніка. (ТАСС).

Лепшая ткачиха Аршанскага льнокамбіната Вікторыя Вішнякова паспяхова займаецца ў Маскоўскім фінансава-эканамічным інстытуце, на завочным аддзяленні. На здымку: В. Вішнякова рыхтуецца да заняткаў.

РАБОЧЫ дзен канчаўся, калі я зайшоў у памяшканне канцылярыі калгаса імя Энгельса Слуцкага раёна.
— Што новага? — пытаюся ў бухгалтара Леаніда Гарбача.
— Асаблівых навін няма, — адказаў ён.
— Не зусім так, — напавіла яго рахункавод Вольга Шахлевіч. — Як гэта няма новага? У нас кожны дзень новае што-небудзь. Пазаўчора, напрыклад, грошы за лён атрымалі...

І стала раскадваць, што калгаснікі вырасталі сёлета выдатны ўраджай ільну на 140 гектарах. Столькі ж яго сеялі і ў мінулым годзе, але «льняны» прыбытак узрос на 7 тысяч рублёў. Усяго ж за лён вылучылі 17 тысяч рублёў. Большая частка іх размеркавана на працадні. Напрыклад, звеніавае з вёскі Шаловічы Валянціна Гаўрук атрымала толькі за лён 402 рублі. Збіраецца тэлевізар купляць. Ільнаводы Анна Гарбач, Тамара Сахневіч і іншыя атрымалі па 200—300 рублёў.

Потым Вольга Шахлевіч дастала са стала некалькі паперак і канверт з надпісам «Міжнароднае».
— Вось, паглядзіце, — сказала яна, — пісьмо ад дзядзькі Андрэя з Нью-Йорка атрымала і яго артыкул, надрукаваны ў газеце «Русский голос», у якім ён падзяліўся сваімі ўражаннямі аб знаходжанні ў Беларусі. Просіць мя-

ГУТАРКА Ў КАНЦЫЛЯРЫ

не, каб усім прачытала гэты артыкул... Спадабалася яму наша сучаснае жыццё. Гэта добра, што ён напісаў артыкул, няхай усе эмігранты ведаюць, як жывём мы пры Савецкай уладзе...
Я прывяду толькі вытрымкі з артыкула Андрэя Якубовіча.
«...Прыехалі ў Мінск, мой родны горад. Мяне сустрэлі два браты і дзве сястры з многімі пляменнікамі. Некаторыя жывуць у гарадах, іншыя ў вёсках. Усе здаровыя, добра апрануты. Як відаць, хлусня ўсё тое, што гавораць і пішуць нашы ворагі... За шэсць дзён знаходжання ў Мінску я ўдастался з усімі нагаварыцца і пабываў некалькі разоў у двух пляменнікаў, якія жывуць

у Мінску. Яны мяне зусім пераканалі, што ім хораша жывецца, і гавораць, што з кожным годам жыццё паляпшаецца.
«...Вядома, я прывёз ім сякія-такія падарункі. Але, прызнацца, ад іх атрымаў узамен падарункі куды больш каштоўныя за мае: чатыры коудры, абрусы вышываныя. Вось вам і «беднякі», пра якіх у нас у Амерыцы так любяць пісаць!»
Вольга Навумаўна раскавала, што яе дзядзька таксама пабываў у Ленінградзе, Кіеве, Ялце, Сочы і іншых гарадах. І ўсюды ён сустракаў цёплы прыём. Адным словам, ён вельмі задаволены сваёй паездкай на Радзіму.
Вольга Навумаўна ахвотна рас-

казвала і аб сваёй сустрэчы з дзядзькам Андрэем у Мінску, з яго братам Леанідам, які працуе слесарам. Другі брат Васіль Якубовіч — юрыст. У саўгасе «Рачкавічы» Слуцкага раёна працуюць два дваюродныя браты Андрэя: Севасцян Якубовіч — упраўляючы аддзялення саўгаса, Пётр — жывёлавод.
Сама Вольга Навумаўна родам з Рачкавіч. Муж яе загінуў на фронце. Дачка Марыя вучыцца ў Мінскім тэхнікуме, хутка стане будаўніком.
— Усім задаволены, — гаворыць яна на развітанне, — толькі б зноў вайны не было...
І я добра зразумеў яе трывогу.
М. НИКОЛЬСКИ.

А. ЯРОМЕНКА,
Маршал Савецкага Саюза

НА МАГІЛЁЎСКІХ

(Працяг. Пачатак у №№ 58, 59)

Трэба падкрэсліць, што камандаванне фронту. Стаўка нашага Вярхоўнага Камандавання не забывалі абаронцаў горада. 22 ліпеня начальнік Генеральнага штаба запрасяў:

— Хто ўтрымлівае Магілёў?

Генерал Раманаў адказаў, што горад утрымлівае 172-я дывізія, і наведваў аб патрэбнасці ў боепрыпасах. Начальнік Генеральнага штаба абяцаў дапамагчы. У тую ж ноч з'явіліся нашы самалёты і скінулі кантэйнеры. Аднак некалькі штук трапілі ў размяшчэнне ворага. Завязаўся бой за гэтыя кантэйнеры, і яны былі адбіты ў немцаў. 24 ліпеня зноў былі скінуты боепрыпасы ў раёне Цішоўкі. Гэта было вялікай палёгкай для абаронцаў горада.

Але як ні можна змагаліся нашы воіны, сілы былі няроўныя. Да 26 ліпеня магчымасці абароны Магілёва былі амаль цалкам вычарпаны. У ходзе многіх баёў абаронцы горада нанеслі ворагу адчувальныя страты. Паводле падлікаў нашых штабаў, удзельнікамі абароны Магілёва было забіта і паранена да 8 000 салдат і афіцэраў праціўніка, узлата ў палон больш 600 чалавек, падбіта і спалена многа варожых танкаў і бронемашын, збіта некалькі дзясяткаў фашысцкіх сцяратнікаў. Гэтыя дадзеныя не прэтэндуюць на абсалютную дакладнасць, але, відаць, яны недалёкія ад ісціны.

У ходзе змагання наступіў такі момант, калі далейшая абарона дзяпроўскага рубяжа на абмежаваным участку не магла ўжо быць мець апэратыўнага значэння. Лінія фронту адкацілася далёка на ўсход.

Генерал Раманаў павінен быў прыняць самастойнае рашэнне, і ён прыняў яго.

У ноч на 26 ліпеня Міхаіл Цімафеевіч Раманаў сабраў нараду ў штабе дывізіі ў памяшканні гарадской школы № 11 на вул. Мянжынскага. Сюды былі выкліканы камандзіры, камісары і начальнікі штабаў стралковых палкоў, камандзіры іншых час-

цей і падраздзяленняў. Камандзір дывізіі ў гэты цяжкі час хацеў параіцца з людзьмі, выслухаць іх думку.

На нарадзе генерал Раманаў сказаў:

— Раніцай 24 ліпеня два парламенцеры праціўніка ўручылі мне ультыматум. Вораг патрабуе неадкладна спыніць супраціўленне і здаць горад. У гэтым выпадку абяцана лепшае абыходжанне з палоннымі.

І камісар адказаў парламенцерам, што іх камандаванне памыляецца, мяркуючы, што абаронцы Магілёва добраахвотна складуць зброю. У гісторыі рускай, а тым больш Чырвонай Арміі не было выпадку, каб гарнізон здаваўся на літасць ворагу, не вычарпаўшы ўсіх магчымасцей абароны, а воіны савецкіх часцей, якія абараняюць дзяпроўскі рубяж ля Магілёва, з'яўляюцца вернымі наследнікамі традыцый сваіх бацькоў. Ультыматум вярнулі парламенцерам, і яны адправіліся ні з чым.

Міхаіл Цімафеевіч абвёў поглядам прысутных і запытаў:

— Ці адабраеце вы гэта рашэнне?

— Цалкам адабраем, — у адзін голас адказалі ўдзельнікі нарады.

— Мы, вядома, здавацца фашыстам не намераны, — працягваў генерал Раманаў. — Нягледзячы на вялікую колькасную перавагу ворага, акружаныя часці змагаліся мужна, праявілі вялікую ўпартасць у абароне, дзёрка і арганізавана контратакавалі. Мы панеслі вялікія страты. Сотні камандзіраў і салдат загінулі ў баі смерцю храбрых, аддаўшы сваё жыццё за Радзіму. Прашу ўшанаваць іх памяць уставааннем.

Пасля минуты маўчання Міхаіл Цімафеевіч напрасіў прысутных адкрыта выказаць свае меркаванні.

Першым узяў слова камандзір 388-га стралковага палка Куцэпаў.

— Праціўнік не мог зламці нашай волі, — сказаў ён. — Мы выканалі загад камандуючага войска-

1963 годзе ён складае 966 рублёў (у старых грошах).

Да паслуг гараджан 61 магазін, 15 сталовых, 53 буфетаў. За мінулыя чатыры гады жыхары горада набылі ў гандлёвых пунктах 968 тэлевізараў і 2320 радыёпрыёмнікаў і радыёў. А ўсяго ў кватэрах гараджан ёсць 1643 тэлевізары і 4988 радыёпрыёмнікаў.

Загляніце ў любую кватэру і вы заўважыце, што новая мэбля рашуча выцесніла з пакояў табурэткі і лавы. Люстраныя шафы, дываны на сценах, швейныя і пральныя машыны, тэлевізары — вось што ўбачылі мы ў кватэрах аглядалніка вагонаў В. Комар, кандуктара Н. Філістоўіча, слесараў Н. Гурьновіча, Н. Чарапана, столара Б. Шасновіча і ў дзясяткаў іншых.

А вось даведка, атрыманая на гарадскім лаштамце: за адзін дзень дастаўлена гараджанам 6 814 пісьмаў, 23 774 экзэмпляраў газет.

З дзяржаўтаінспекцыі нам наведзілі: у горадзе 75 асабістых машын і 344 матацыклы.

Але самай красамоўнай аказалася даведка Цэнтральнай ашчаднай касы і яе чатырох філіялаў: колькасць укладчыкаў у 1959 годзе была 6 619, а уклад іх складаў — 9 996 415 рублёў (у старым вылічэнні), а ў 1963 годзе ўкладчыкаў ужо

ТУТ ЛЮДЗЯМ ЖЫВЕЦА ДОБРА

9 590, сума іх укладаў — (у новым вылічэнні) 1 857 841 рубель. Гэта нямала для горада, насельніцтва якога складае 33 тысячы чалавек.

А калі ў горад прыходзіць вечар, жыхарам ёсць дзе адпачыць. У шасці грамадскіх бібліятэках рабочыя і служачыя рэгулярна чытаюць кнігі. Два кінатэатры, парк культуры і адпачынку, клуб будаўнікоў, дом культуры. Вясной і летам горад патанае ў зеляніне. І кожны, хто прыязджае да нас, заўважае, што тут людзям жывецца добра.

М. ЗАЯРНЫ.

Пенсіі калгаснікам Капыльшчыны

КАПЫЛЬ. Шмат клопатаў праўляе аб сваіх хлебарабах праўленне сельгасарцелі «Інтэрнацыяналь». Па бясплатных пуцёўках яны адпачываюць у санаторыях, дамах адпачынку, выязджаюць на экскурсіі ў розныя мясціны Беларусі. Для састарэлых і страціўшых працаздольнасць калгаснікаў праўленне арцелі прызначыла пенсію. Яе атрымліваюць Фёдар Арцёмавіч Дарашэвіч з вёскі Благавічы, Надзежда Андрэўна Нядзелька з вёскі Грозава і іншыя. Толькі ў гэтым годзе пенсія прызначана 10 чалавекам гэтага калгаса.

Па старасці і страце працаздольнасці прызначана пенсія для хлебарабаў у калгасах імя Ул. І. Леніна, Ульянава, Ціміразава, «Піянер» і іншых калгасах Капыльскага раёна.

М. СЯВУК.

САГРЭТЫЯ СОНЦАМ РАДЗІМЫ

НА ДЗІЯЧАЙ ЧЫГУНЦЫ

Зноў ужо каторы раз блакітны аўтобус імчыцца па маляўнічай дарозе ад Крыжоўкі да Мінска. Зноў нашы госці — дзеці суайчыннікаў з Англіі, Бельгіі і ФРГ — едуць на экскурсію ў Мінск. У ваках кожнага жывая зацікаўленасць і пытанне: што новае ўбачым мы сёння, куды нас павяжуць і чым здзівяць?

Што ж, трэба сказаць, што і на гэты раз дзеці ўбачылі многа цікавага і незвычайнага. Аўтобус едзе амаль да самага канца Ленінскага праспекта. Спыняецца каля невялікага будынка. Бачым шыльду: «Дзіцячая чыгунка». «Цікава, — гавораць дзеці, — у нас такой няма». Рэбяты высыпалі з аўтобуса на перон, зайшлі ў вакзал. Тут усё, як на сапраўдным вакзале: білетная каса, зала чакання, ёсць тут і дзяжурныя, і дыспетчары, усё як мае быць. Толькі гаспадары чыгункі — самі дзеці, піянеры, яны і машыністы, і кандуктары, і кантралёры. З усім спраўляюцца самі. Чуюцца гудок, да перона падыходзіць поезд. І цягнік, і вагоны як сапраўдныя — толькі маленькія. Дзеці ўваходзяць у вагон, рассяджваюцца, але не могуць доўга ўседзець на адным месцы. Яны высюваюцца з вокнаў, бо ім хочацца ўсё бачыць. Сві-

сток — і цягнік з маленькімі зялёнымі вагончыкамі кранаецца з месца. Спачатку ён ідзе ўздоўж гарадскога парка. Дзеці ветліва махаюць адпачываючыя, жадаюць вясёлага падарожжа. Парк канчаецца. Першая станцыя — «Піянерская». Тут поезд стаіць цэлых сем мінут, потым рухаецца далей. Цяпер ён ідзе ў сасновым лесе. Прымны пах нагрэтай спякотным сонцам хвой ўрываецца ў расчыненыя вокны вагона. Прыгожы пейзаж прабягае перад цікавым поглядам нашых гасцей. Елкі, сосны, сосны... Наступная станцыя так і называецца: «Сасновы бор». Тут поезд стаіць доўга, можна нават выйсці пагуляць.

Трыццаць пяць мінут падарожжа хутка праімчаліся. Мы зноў над'ехалі да галоўнага вакзала дзіцячай чыгункі. Узбуджаныя, усхваляваныя дзеці выйшлі з вагона. Ім вельмі спадабалася чыгунка, сур'езныя і заклапочаныя машыністы, качагары, праваднікі ў чырвоных галыштуках. «Нам бы вельмі хацелася, — сказалі дзеці з ФРГ, — каб там, дзе мы жывём, была таксама такая чыгунка».

У ГАРАДСКІМ ПАРКУ

У самым цэнтры Мінска, над Свіслаччу, раскінуўся гарадскі дзіцячы парк імя Максіма Гор-

кага. Тут быў наступны прыпынак нашай экскурсіі.

Петэр Райцаў заўважыў: «А ў вас ва ўсе паркi бясплатны ўваход? Чаму з нас ніхто грошай не бярэ за тое, што мы сюды ідзем?» Мы растлумачылі Петэру, што ў нас ва ўсе паркi сапраўды бясплатны ўваход.

Дзіцячы парк імя Горкага — цудоўнае месца для адпачынку нашых дзяцей. Для самых маленькіх тут абсталявана пляцоўка з пясочніцамі, качалкамі, гушкалкамі і дзіцячай каруселлю. Многа цікавых забаў падрыхтавалі дарослыя для малышоў. Кожны маленькі чалавечак знойдзе тут, чым заняцца. Цікава могуць адпачыць і старэйшыя дзеці. Футбольнае поле, валебольная і баскетбольная пляцоўкі зімой ператвараюцца ў выдатны каток. Для аматараў веласпеднага спорту ёсць велатрэк. А якая тут багатая пляцоўка з атракцыёнамі.

Рэбяты прайшлі па цяністых алеях парка, пастаялі каля гранітнага паранета над Свіслаччу. Валя Мандрыка і Жаклін Бава пажадалі пазнаёміцца з адзінаццацімесячным мінчанінам Сашам Прохаравым, якога бабуля вазіла ў каласы. Знаёмства, вядома, атрымалася аднабоковым, таму што Саша «яшчэ не зусім добра ўмее размаўляць».

ПАДАРУНКІ БАЦЬКАМ

Ужо трэба было вяртацца ў лагер, але дзеці напаслі затрымацца і падвесці іх да Мінскага універмага. «Мы хочам купіць сваім бацькам падарункі, прывезці ім сувеніры з іх Радзімы». Вельмі высакароднае жаданне. І мы з радасцю яго задаволілі.

Рэбяты куплялі, каму што падабалася, але кожны імкнуўся набыць рэч, у якой былі б адлюстраваны беларускія нацыянальныя рысы. Набывалі шкатулкі, футляры для грабеньчыка з беларускім арнамантам, партсігары з касманаўтамі і спадарожнікамі на вечках, значкі, цацкі, рускія матронкі.

Больш за ўсё, мусіць, падарункаў сваім бацькам накупіў Петэр Райцаў. Ён купіў прыгожы сувенір «Спадарожнік», маці — дарагія, у прыгожай скрынчцы духі. Падарунак бацьку выбіраў асабліва старанна: «Я хачу купіць яму пласцінку з беларускай музыкой. Дапамажце мне, калі ласка». Нам прыемна было аказаць Петэру такую дапамогу. Хлопчык павёз бацьку «Рэчыцкую лірчыню», а таксама «Зорку Венеру» ў выкананні хору пад кіраўніцтвам Рыгора Шырмы, беларускія народныя песні і танцы. Петэр быў вельмі задаволены сваімі накупкамі і спадзяваўся, што бацькам яны таксама спадабаюцца.

Фелікс Апель купіў падарунак свайму малодшаму брату. Ён паабяцаў яму прывезці што-небудзь цікавае і абяцанне сваё выканаў. Купіў яму завадны аўтамабіль. Акрамя таго — каларовыя алоўкі, Клара Бурніцкая купіла цацкі і значкі. Томас Хол — партсігар.

У аўтобусе ўсе гэтыя падарункі разглядаліся, раскладваліся і пераходзілі з рук у рукі. Дзецім хацелася прывезці ўсе гэтыя рэчы бацькам, як прывітанне з іх далёкай Радзімы.

Д. ЧАРКАСАВА.

НА ЗДЫМКАХ: 1. Жаклін Бава піша ў Англію апошняе пісьмо з піянерскага лагера. 2. На прыёмным плане: Жэня Андраеў прышпільвае значок Петэру Райцаву.

НА ПРЫЁМЕ — ЮНЫЯ ГОСЦІ

У вялікай зале прыёмаў Беларускага таварыства дружбы і культурных сувязей з замежнымі краінамі незвычайныя госці — у чырвоных піянерскіх галыштуках. Гэта дзеці нашых суайчыннікаў з Англіі, Бельгіі і ФРГ.

Рэбят запрасілі сюды для таго, каб расказаць ім аб інтэрнацыянальных сувязях дзяцей і моладзі Беларусі і замежных краін. Валяціна Аляксееўна Чарняўская, намеснік старшыні Таварыства, пазнаёміла гасцей з работай дзіцячых і маладзёжных арганізацый нашай рэспублікі, расказала, што ёсць і створана для беларускіх рэбят. Для іх — тысячы школ, палацы піянераў, стадыёны, станцыі юных тэхнікаў і натуралістаў, гурткі фізікаў, мастакоў, фота- і кінааматараў, артыстоў. Для іх — тэатры юных глядачоў і ляльчынны тэатры, тэатральныя студыі.

У госці да беларускіх дзяцей прыязджае моладзь з многіх краін свету. Пазнаёміўшыся, нашы і замежныя рэбяты застаюцца вялікімі сябрамі. Госці ўважліва слухалі кожнае слова Валяціны Аляксееўны і параіноўвалі ўмовы, створаныя для беларускіх рэбят, з тымі, у якіх жывуць яны. Жаклін Бава звярнулася да сваёй маці, кіраўніцы групы дзяцей з Англіі:

— Мама, мы аб'ездзілі з табой многа краін, чаму да гэтага часу я не бачыла нічога падобнага?

— Таму, што нідзе няма такіх шматлівых дзяцей, як у Савецкай краіне, — адказала Ніла Дзмітрыеўна Бава.

Дзяцей запрасілі да стала, застаўленага цукеркамі, лімаадам. Потым ім уручылі памятныя падарункі — пласцінку, пенштоўкі з відамі Мінска і значкі.

Анік Дудкіна напасіла даволу знаёміцца з усім, што ёсць у гэтай зале. Рэбяты аглядзелі падарункі Таварыству ад замежных сяброў, фотавыстаўку беларускіх майстроў, якая экспанавалася тут жа, у гэтай зале. На фатаграфіях — будні нашых людзей, сціплым, навічаным творчай працай. На іх і дзеці — у вучобе, адпачынку і працы.

З вялікай цікавасцю дзеці прагледзелі два каларовыя кінафільмы, створаныя кінастудыяй «Беларусьфільм», — «Раніца жыцця» і «Дзяўчынка шукае бацьку».

Г. ПАРОМЧЫК.

Малавядомыя старонкі вайны

РУБЯЖАХ

ПОДЗВІГ ПАТРЫЁТАУ

Пасля нарады начальнік палітаддзела дывізіі батальёны камісар С. Прыходзька зайшоў да Ул. Кузняцова.

— Я разумею, Уладзімір Пятровіч, — усхвалявана гаварыў ён урачу, — што на вашы плечы лягла нялёгка задача. Камандаванне і партыйная арганізацыя дывізіі вераць вам. Памятайце, ад вашай мужнасці, прадпрыемальнасці, знаходлівасці будзе залежаць жыццё чатырох тысяч параненых савецкіх воінаў.

Кузняцоў зазірнуў у вочы камісару і ціха адказаў:

— Зраблю ўсё магчымае і немагчымае. — А цяпер, — працягваў Прыходзька, — здайце мне ўсе дакументы, якія пацвярджаюць вашу партыйнасць, у тым ліку і партыйны білет. Выйдзем з акружэння, перадам яго ў ГалоўПАРСЧА, там і атрымаеце яго зноў.

— Гэта час пакажа, — аддаючы білет, сказаў Кузняцоў, — атрымаю або не атрымаю. Але буду жыць і памру камуністам.

Адрозж пасля ўходу Прыходзькі начальнік шпітэля выклікаў да сябе ўрачоў — А. Парш на і Ф. Пашаніна.

— Сягоння вечарам, — сказаў ім Кузняцоў, — часці дывізіі пакідаюць горад. Мы з вамі застаёмся ў Магілёве з параненымі воінамі.

Абодва ўрачы прынялі гэтае паведамленне спакойна, а начальнік шпітэля працягваў:

— У нашым распараджэнні адна кароткая ноч, а спраў яшчэ многа. Фашысты знішчаюць савецкіх людзей, і ў першую чаргу камуністаў, а таксама камандзіраў. Трэба, па-першае, прыняць усе меры, каб выратаваць параненых камуністаў і камандзіраў, а, па-другое, забяспечыць лячэнне ў больш або менш нармальным умовах усім, хто знаходзіцца ў шпіталі. Для гэтага трэба будзе праявіць вялікую вынаходлівасць і асцярожнасць. А цяпер

як толькі вернецца ў свае аддзяленні, завядзіце новыя гісторыі хвароб на ўсіх камуністаў, камандзіраў і палітработнікаў. Зрабіце іх беспартыйнымі, рэдавымі або сержантамі. Некаторых аформіце, як грамадзянскіх асоб, якія атрымалі раненні нібы пры авіябамбардзіроўцы горада. Усіх, на каго пераробіце дакументы, праінструкуйце.

Усё гэта было зроблена на працягу адной ночы. Тым самым урачы выратавалі ад лютой расправы сотні камандзіраў, палітработнікаў, камуністаў і камсамольцаў.

...У шпіталь прыйшлі гітлераўцы. Гэта была цяжкая мінута. Нервы ўрачоў былі напружаны да крайнасці. Обер-лейтэнант запытаў у Кузняцова, колькі параненых у шпіталі.

— Прыкладна 3 800 чалавек, — адказаў Кузняцоў.

Загадаўшы правесці яго ў канцэлярыю, гітлеравец і суправаджаючыя яго перакладчыкі прыняліся праглядаць дакументы. Іх здзіўленне ўзрастала па меры таго, як раслі кучы медкартачак.

— А дзе ж камандзіры, палітработнікі, камуністы? — нецярпліва звярнуўся да Кузняцова обер-лейтэнант.

Кузняцоў спакойна адказаў:

— Усе яны эвакуіраваліся ўглыб краіны.

— А з таго часу, калі вашы войскі аказаліся ў акружэнні, куды накіроўвалі параненых камуністаў? — уважліва гледзячы на Кузняцова, запытаўся гітлеравец.

Кузняцоў таксама дакладна і хутка адказаў:

— У поўным акружэнні мы знаходзіліся параўнальна нядоўга. Параненыя камуністы і камандзіры ўзяты часцямі з сабой і, відаць, ужо трапілі да вас у палон або былі забіты. Бо, паводле вашых паведамленняў, ніхто з акружэння не выйшаў.

Так скончыўся першы візіт фашыстаў. Стварылася ўражанне, што адказы Кузняцова не выклікалі ў іх падазрэння. Немцы пакінулі нашых урачоў

на ранейшых пасадах, але ў шпіталь былі прысланы гітлераўскія «камісары» і ахова.

Савецкія ўрачы ішлі на хітрасць, каб вылучыць воіны трапілі не ў лагер для ваеннапалонных, а ў партызанскія атрады.

Спосабаў было няма. Нярэдка, напрыклад, ачунаўшага воіна пераносілі ў трупаўню, а адтуль наладжвалі яму ўцёкі да партызан. У дакументах ён афармляўся, як памёршы.

Многіх чырвонаармейцаў, камандзіраў і палітработнікаў Кузняцоў і яго таварышы выпісвалі са шпітэлю як грамадзянскіх асоб (згодна з дакументамі, зробленымі загадзя). Такія «пацыенты» ішлі ў партызаны або ў магілёўскае падполле.

Урачоў-патрыётаў падпільноўваў, аднак, трагічны лёс. Начальніку аддзела аховы здароўя гарадской управы Магілёва гніоснаму здрадніку Н. Сцяпанаву праз свайго агента Каснакі ўдалося прапачаць аб гэтрыятычнай дзейнасці Кузняцова, Паршына і Пашаніна. Сцяпанаву данёс аб гэтым у гестапа, і ўсе тры ўрачы былі арыштаваны.

Зверскія катаванні ў гітлераўскіх засценках не зламалі волі камуністаў. Яны да канца засталіся патрыётамі, адданымі сваёй Радзіме. 17 лістапада 1941 года на галоўнай плошчы Магілёва фашысцкія каты пакаралі іх смерцю. Перад тым, як узыйсці на памост, Кузняцоў на ўвесь голас, каб яго чуў натоўп магіляўчан, сагнаных фашыстамі на плошчу, усклікнуў:

— Слава нашай Радзіме, ганьба крываваму фашызму!

Мужна прынялі смерць героі-ўрачы, не скліўшы галоў перад катамі. Мне ўдалося знайсці здымак, які адлюстравваў трагічны момант пакарання савецкіх патрыётаў.

Разам з урачамі быў павешаны капітан Савецкай Арміі Юраў, які актыўна ўдзельнічаў у падпольнай рабоце.

(Працяг у наступным нумары).

Лішчыце

ЗЕМЛЯКІ...

Я прыехала ў Італію ў 1945 годзе. Гэта быў вельмі цяжкі час. Людзі былі напалоханы вайной, наслухаліся ад немцаў розных жахаў пра рускіх і вельмі дрэнна аднесліся да мяне. Але і тут былі сапраўдныя людзі, барацьбіты за праўду, камуністы. Яны наладжвалі мітынгі, рэказвалі людзям праўду пра Савецкі Саюз, рускі народ. На гэтых мітынгі хадзіла і я. Паліцыя збівала нас бізунамі, пускала газы. Але і гэта яшчэ не ўсё. Удзельнікаў мітынгаў звалілі з работы, гаспадар адмаляў у кватэры. Хацелі выселіць з дому і мяне. Толькі калі заступіліся таварышы і прыгразілі майму гаспадару, што разліцацца з ім, калі ён мяне выкіне з кватэры, гаспадар пакінуў мяне ў спакоі. Пасля аднаго мітынга я разам з таварышамі трапіла ў паліцыю. Мяне так збілі там, што я доўга не магла хадзіць.

Так было раней, а цяпер адносяцца да рускіх тут зусім інакш. Людзі самі бачаць, што Савецкі

Саюз — міралюбівая краіна, яе поспехі таксама не могуць пакінуць нікога раўнадушным.

Палёт у космас Валяціны Церашковай быў нашым вялікім трыумфам. Вось гэта дзяўчына! Яна першая жанчына-касманauta і яна з майё роднай зямлі. Вось якія людзі ў нас ёсць. Валяціна Церашкова і Юрый Гагарын — першыя мужчына і жанчына ў небе, яны назаведдзі застануцца ў гісторыі.

Л. МАЛЕЕВА.

Італія.

У мінулым годзе мне пашчасліва было наведаць Радзіме. Вельмі хацелася б прыехаць да вас і зноў пабачыць свой горад, сваякоў і знаёмых. Савецкія гарады, жыццё на майё роднай Бяцкайшчыне зрабілі на мяне незабытае ўражанне. Усё мне вельмі спадабалася, і я не губляю надзеі ўбачыць гэта яшчэ хоць раз.

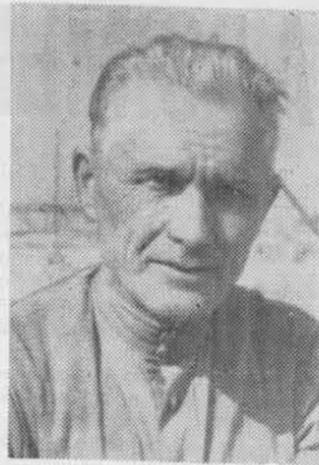
С. ТУПІЦА.

ЗША.

Атрымалі ад вас пасылку з кнігамі. Чытаем іх з вялікім задавальненнем. Толькі вялікі смутак і гора ахопліваюць нас, калі чытаем пра жахі мінулай вайны. Мы тут таксама прыкладзем усе намаганні, каб вайны больш ніколі не было.

Н. ЯНУШЧЫК.

Аргенціна.

ЯК Я СТАУ „добраахвотнікам“

ДВА ГАДЫ У ФАШЫСЦКІМ ПАЛОНЕ. Δ ПРАўДА АБ «АРМІІ» УЛАСАВА. Δ ЛЕС «ПЕРАМЕШЧАНЫХ АСОБ». Δ У РОДНЫМ КРАІ.

Ахоўнікі расстрэльвалі і тых, хто адыходзіў ад рабочага месца далей дзесяці крокаў, нібы за спробу ўцячы. Усе гэтыя зверствы здзяйсняліся сістэматычна, у выніку чаго не вытрымалі нервы нават такога вылюдка, як Фралоў, які служыў у фашыстаў перакладчыкам. Ён сказаў аднаму з ваеннапалонных, што фашысты паставілі перад сабой мэту знішчыць усю каманду да наступлення зімы. Паведаміў ён і аб тым, што хутка будуць вербаваць у нейкую рускую армію, а тых, хто не згодзіцца — пасадзяць у газавыя камеры, гаму што на фронце справы ў немцаў дрэнныя.

Гэта было ў пачатку кастрычніка 1943 года, а ў лістападзе нас пачалі адпраўляць у закрытых машынах па 8—12 чалавек у другі лагер. Такім шляхам было «мабілізавана» больш пяці тысяч савецкіх ваеннапалонных. Усе яны былі падобны на шкіды, абцягнутыя скурай, з апухлымі нагамі, з высохлымі грудзямі.

У такім стане быў мабілізаваны ў так званую армію Уласава і я. Знаходзіўся я ў гэтай «арміі» параўнальна нядоўгі час. Зброі мне не выдалі, а жадання ваяваць супроць сваіх у мяне, як і ў большасці іншых, натуральна, не было. З-за цяжкага фізічнага стану я многа часу праяляў у лазарэце. Таму знаёмствы там з такімі званымі «кадравікамі» ўласаўцамі ў мяне былі слабымі. Але і гэтага было дастаткова, каб меркаваць аб маральным стане «арміі». Так, напрыклад, я чуў, як палкоўнік Баярскі гаварыў палкоўніку Таванцаву, што немцы паставілі сабе задачу праз 15—20 год цалкам знішчыць усіх славян у тым ліку і многіх уласаўцаў, а таму ці не час падумаць і ім аб сваёй будучыні. Таванцаў адказаў, што ў яго таксама няма асабістага жадання ваяваць на баку гітлераўцаў. Не цяжка здагадацца, якія ж былі думкі ў радавых салдат «арміі» Уласава.

Што гэта была за армія? Колькі ў ёй было салдат? Якія мэты яна ставіла перад сабой?

Перш за ўсё трэба адзначыць, што добраахвотнікаў у ёй было вельмі мала, і тыя былі адурманены абяцанкамі Уласава. У асноўным папаўнялася яна такімі, як я. Насуперак чуткам я сцвярджаў, што ніякай самастойнасці частцы гэтай арміі не мелі. На справе гэта былі батальёны пры палках СС пад камандай фашысцкіх афіцэраў. І ваявалі яны толькі таму, што ззаду ў іх заўсёды стаялі кулямёты, гатовыя расстрэльваць незадаволеных. Усяго ў арміі Уласава было дзве дывізіі. Першая была ўзброена рускай артылерыяй, другая — амаль бяззбройна. Фашысцкае камандаванне цалкам распараджалася гэтымі дывізіямі, і ніякай самастойнасці Уласаў не меў. Ніхто не ведаў і мэт Уласава. Ды і якімі яны маглі быць у гэтага здрадніка, які стаў на службу да фашыстаў дзеля выратавання сваёй скуры.

Уласаўская армія — гэта гістарычны выкідыш. Яна не мела ніякай сацыяльнай глебы. Уласаў разлічваў толькі на ўдачу, на нерэальную перамогу фашыстаў над нашым народам, чаму ніколі не суджана было збыцца. Нават самі немцы адносіліся да яго арміі скептычна і выкарыстоўвалі яе толькі ў крытычных выпадках. Гаварыць жа

аб тым, што гэта армія нібыта мела падтрымку ў народа, — проста бязглуздыца. Таму такім бясспаспэўным і быў яе канец.

У жніўні 1945 года мне ўдалося ўцячы з амерыканскага лагера Ганакер. Некаторы час я працаваў у лагеры для так званых «перамешчаных асоб» каля Мюнхена, у Пасінгу, адкуль у чэрвені 1947 года ў ліку шасцісот чалавек быў вывезены на работу ў шахту №1 непадалёк ад горада Льежа, у Бельгію. І зноў пачалося цяжкае, поўнае нястач жыццё. За нявыход на работу пават па хваробе — арышт, а потым каземат, дзе зноў паб'і і здзелі. Усе іншаземцы ў Бельгіі вымушаны былі працаваць толькі пад зямлёй. Зарплата — адна трэцяя частка ў параўнанні з бельгіяцамі. Калі рускі выпіў крыху віна — арышт, збіванне і штраф 500 франкаў. Куды б рускі ні вышаў, за ім сочаць шпікі і паліцэйскія. У выпадку страты працаздольнасці выплачвалі толькі 20% частку дапамогі, што належыць па закону.

На вуліцах поўна амерыканцаў. У магазінах зноў жа амерыканскія тавары. Амерыканцы ўмешваюцца ва ўсё. Паводле іх патрабаванняў ствараюцца ўсялякія антысавецкія камітэты з рэшткаў рускай лагвардзейшчыны, здраднікаў народа і ярых антыкамуністаў.

Запалоханыя «перамешчаныя асобы» шукаюць выхаду. Некаторыя з іх, падаўшыся антысавецкай прапагандае, якая сцвярджала, што нібыта варта толькі нам вярнуцца на радзіму, як нас тут жа расстраляюць, едуць у Паўднёвую Амерыку, Аўстралію... Адным словам, поўна неразборыха, якая ўвесь час падаграваецца злоснай прапагандай. Тыя, хто перамог страх, спрабавалі вярнуцца на Радзіму. Гэтым шляхам пайшоў і я.

Вырашыў так: пайсці ў савецкае пасольства, няхай — што будзе, толькі б адправілі дамоў. Консул прыняў мяне вельмі добра. Разам з іншымі праз два тыдні я выехаў на Радзіму.

Гэта было ў лютым 1949 года. Я ведаў, што павінен буду адказваць за свае ўчынкі. Усё ж я служыў у варажэй арміі і нават знаходзіўся на пасадзе штабнага афіцэра. За сваё малодушства я быў пакараны. І сумленнай працай загладуў сваю віну. А з чэрвеня 1956 года стаў паўнапраўным грамадзянінам сваёй краіны. Знята была з мяне і судзімасць.

Вярнуўшыся ў родную вёску Бранчыцы, я два гады працаваў загадчыкам жывёлагадоўчай фермы, а потым на Слуцкім ільноваводзе будўніком. З 1962 года працую кладаўшчыком на Салгорскім калійным камбінаце. Дырэкцыя камбіната выдзеліла мне добрую кватэру ў новым доме, дзе і жыю цяпер з сям'ёй. Адным словам, усё мае цяпер засталася далёка ззаду, але забіць іх я, вядома, не маю сіл. Таму праз колькі год я не мог не ўзяцца за пяро, каб расказаць не столькі пра свой лёс, колькі пра тых, хто вінаваты ў пакутах тысяч падобных мне, каб напамінь яшчэ раз усім людзям, што такое фашызм і вайна, каб кожны з іх яшчэ раз задумаўся над тымі бедамі, якія яны нясуць з сабой.

М. ПАНКЕВІЧ.

СЛАЎНАЕ 60-ГОДДЗЕ

(Пачатак на 1-й стар.)

кая ў свеце: яна складае 5—7 працэнтаў бюджэту сям'і.

Прывычным, само сабой зразумелым для савецкіх людзей стала бясплатнае медыцынскае абслугоўванне, усеагульнае бясплатнае навучанне. 2640 тысяч студэнтаў авалодваюць у гэтым годзе ведамі ў высэйшых навучальных установах.

Паспяхова вырашана праблема сацыяльнага забеспячэння. Савецкія людзі ведаюць, што старасць іх будзе спакойная, матэрыяльна забяспечаная. Звыш 24 мільёнаў чалавек атрымліваюць пенсіі ад дзяржавы і калгасаў.

Партыя камуністаў робіць усё, што ад яе залежыць, каб дзеці ўсяго свету маглі жыць, расці, гуляць і вучыцца, а людзі ўсёй зямлі маглі спакойна працаваць, не думаючы аб пагрозе новай вайны, не турбуючыся за сваю будучыню. Камуністычная партыя Савецкага Саюза нястомна змагаецца за спыненне гонкі ўзбраенняў і за забарону тэрмаядзернай зброі, за поўнае і ўсеагульнае раззбраенне. Мільёны людзей на ўсіх кантынентах перакоўваюцца, што камуністы — гарачыя абаронцы міру. Мір і

камунізм цяпер мысляцца злітна — і ў гэтым велізарная перамога ідэй бальшавіцкай партыі, 60-годдзе II з'езду якой мы цяпер адзначаем.

Камуністы даюць вычарпальны адказ на пытанне, што хвалюе ўсё чалавецтва: ці можна папярэдзіць тэрмаядзерны пажар? Так, гавораць камуністы, і можна і неабходна! Для гэтага трэба, каб у адносінах паміж дзяржавамі з розным сацыяльным ладам усталяваўся прынцып мірнага суіснавання.

Савецкія і амерыканскія касманautaўты з захапленнем расказваюць, якой прыгожай яны бачылі з космаса нашу планету Зямлю. Зрабіць усё, каб захаваць мір на ёй, — абавязак усіх сумленных людзей свету. Камуністы, члены створанай Леніным партыі, лічаць гэту вялікую справу сваёй важнейшай задачай, сваёй свяшчэннай мэтай. Занятыя разам з усім савецкім народам мірнай стваральнай працай, яны адстойваюць на Зямлі светлыя прынцыпы агульначалавечага гуманізму — Мір, Праўду, Свабоду, Роўнасць, Брацтва і Шчасце ўсіх народаў.

В. ГРУШКО, кандыдат гістарычных навук.

НА РАДЗІМЕ ТАДЭУША КАСЦЮШКІ

Беларуская зямля дала свету многа вядомых імёнаў. На ёй нарадзіўся і польскі рэвалюцыянер Тадэуш Касцюшка. І цяпер, праз многа год, яго імя з любоўю вымаўляецца ў Беларусі. Нарадзіўся ён непадалёк ад пасёлка Косава Брэсцкай вобласці.

Прыгожыя, маляўнічыя тут мясціны: лясы, паляны, зялёныя ўзгоркі, а на самым вяршыні — белы замак. Высокія сцены, вузкія байніцы. Спалонаныя галасамі ўзлятаюць са сваіх гнездаў птушкі і доўга кружацца ў паветры.

Калісьці ў гэтых краях уладарнічалі князі, графы, пань, паслоўскія, трубіцкія, ольдэнбургскія. Ім належала тут усё, нават людзі.

Таму тут было так... Цудоўныя замкі і побач вартыя жалю прысьмістыя хаціны беднякоў, халупы з маленькімі акенцамі. Тадэуш Касцюшка не мог не ба-

чыць гэтыя кантрасты: казачную раскошу адных і нястачы другіх. Так было ў Маргоўшчыне, Мілейках, Косаве і іншых навакольных мясцінах. Бацька Тадэуша таксама служыў у графа. Потым стаў арандатарам. Там ён пабудаваў драўляны домік. У ім і нарадзіўся 20 лютага 1746 года будучы палкаводзец паўстаўшых сялян.

Домік Касцюшкі быў разбураны гітлераўцамі. Яны ж спалілі і старажытны замак. Але мясцовыя жыхары захавалі рэдкія фатаграфіі доміка, у якім нарадзіўся Тадэуш.

Памяць аб выдатным польскім рэвалюцыянеру да гэтага часу шануюць на нашай зямлі. Імя Тадэуша Касцюшкі было прысьвояна створанай у 1943 годзе польскай дывізіі, якая разам з Савецкай Арміяй змагалася супраць гітлераўцаў.

Я. САДОЎСКІ.

Першы раз мы спрабавалі ўцячы з лагера для ваеннапалонных у горадзе Барысаве. Нас было тады 27 чалавек, у тым ліку палкавы камісар Шчоткін. Але нас выдаў правакатар, нейкі Малафееў. Фашысты кінулі нас у турму. Шляхам наўмыснай правакацыі яны сталі дабівацца на допытах прызнання ў тым, што мы хацелі ўцячы да партызан. Тым, хто прызнаецца, абяцалі захаваць жыццё. На гэта пайшлі толькі тры і тут жа былі расстраляны. Астатнія гаварылі адно: яны хацелі перайсці лінію фронту і знайсці сваю часць.

Гэта, на думку фашыстаў, лічылася меншым злом, так яны баяліся партызан. Наступны раз мы ўцякалі з лагера Кальварыя, які знаходзіўся на латвійскай зямлі. Але і на гэты раз нам не пашанцавала: схавацца зімой было немагчыма.

Вясной 1943 года лагер бамбіла амерыканская авіяцыя, і ў час налёту мы разбегліся. Я з думка байцамі прайшоў ужо больш за 200 кіламетраў на ўсход, калі на нашы сляды напалі сабакі тылавой нямецкай паліцыі. І зноў калючы дрот...

Усё гэта было даўно. Многа вады ўцякло з тых часоў. Але тыя страшныя гады не сатруцца з майё памяці ніколі. На сабе я адчуў, што такое палон. Ён горш за ўсё катаванні. Савецкі ваеннапалонны быў для фашыстаў не чалавекам, а падвоятнай жывёлінай і «матэрыялам» для ўсялякіх эксперыментаў, жывёлінай, якую можна катаваць.

Пасля апошніх няўдалых уцекаў я разам з іншым, уключаным у рабочую каманду № 23250, знаходзіўся каля горада Нюрнберг. Гэту каманду фашысты спецыяльна ўваплікатвалі з адных ваеннапалонных афіцэраў і палітработнікаў Савецкай Арміі ў сакавіку 1943 года, каб наступова знішчыць іх знішчальным 16-гадзінным рабочым днём і голадам. І не было ў тым нічога дзіўнага, што людзі часта паміралі, таму што кожны з нас атрымліваў у суткі ўсяго два літры амаль пустой пахлёбкі і кавалак драўніннага хлеба.

Надрыхтаваныя фашыстамі спецыяльныя людзі часта наладжвалі аварыі на работах, пры якіх гінула ў дзень па 5—8 чалавек. Цяжка параненых дабівалі з аўтаматаў.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

НАШ АДРАС
Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Дом друку. Рэдакцыя газеты «Голас Радзімы».